

SJÖAR MED HÖGA ORNITOLOGISKA VÄRDEN I LINDESBERGS KOMMUN

MATS ANDERSSON & JAN-ERIK MALMSTIGEN

I denna uppsats redovisas de sjöar som bedömdes ha de största ornitologiska värdena i samband med sjöfågelinventeringen 1987-1989.

Initiativ och genomförande av sjöinventeringen skedde genom Frövi Fågelklubb och hela materialet finns publicerat av länsstyrelsen i Örebro län (Andersson & Malmstigen 1990).

Inventeringsområdet var Lindesbergs kommun och de ingående sjöarna. Totalt besöktes 261 sjöar. Syftet med inventeringen var dels att er-

hålla bättre kunskaper om häckfågelfaunan i kommunens sjöar, dels att bedöma sjöarnas ornitologiska värden.

Dessutom bidra till naturvårdsarbetet i kommunen med kunskaper som förhoppningsvis fungerar som underlag då naturvärdena ska bevakas i sjöarna.

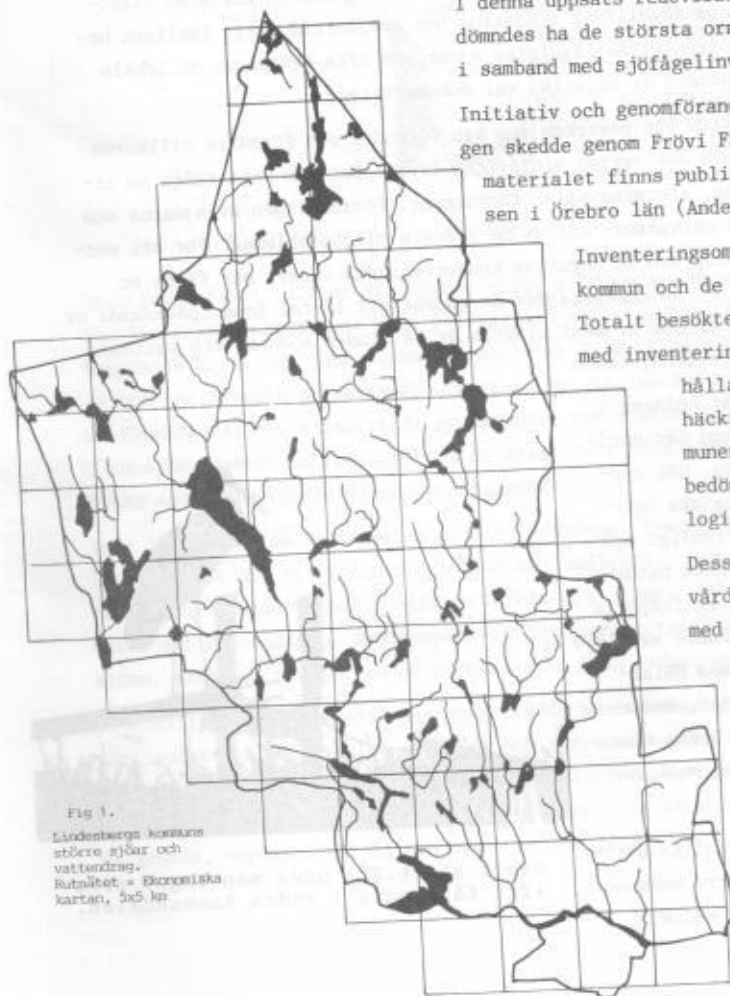

Fig 1.
Lindesbergs kommuns
större sjöar och
vattendrag.
Rubriket = Ekonomiska
kartan, 5x5 km

Inledning och naturbeskrivning

Lindesbergs kommuns totala landareal är ca 1386 km² och totala sjöarealen ca 99 km². Av den sammanlagda ytan på 1485 km² utgör sjöarna knappt 7 procent. Kommunen är således rik på sjöar och vattendrag. Vattendragen ingick dock inte i inventeringen, fränsett vissa utbuktningar av Arbogaån och Sverkestaån som bildar sjöar. Samtliga vatten i kommunen är belägna i Arbogaåns eller Hedströmens vattensystem, med övervägande del inom Arbogaåns vattensystem (se fig 1.).

De sammanlagt 261 sjöarna som ingick i inventeringen är, beroende på belägenheten i terrängen, av olika karaktär och hyser därigenom en varierad fågelfauna. Kunskeperna om fågellivet i sjöarna har emellertid varit tämligen begränsade, bortsett från vissa fågelrika sjöar som ofta besöks av de lokala ornitologerna och därmed är relativt väl dokumenterade.

Många sjöar är utsatta för påverkan som kan förändra och försämrare villkoren för dess fågelliv och det övriga biologiska livet. Det kan vara fråga om utdikning, igenväxning, störning eller försurning. Försurningen av sjöarna och vattendragen är för närvarande ett av de största miljöproblemen. För att motverka denna försurning och de negativa konsekvenserna därav, har flera av våra sjöar kalkats. Av kommunens sjöar är endast ett 10-tal ännu opåverkade av försurningen. De sjöar som är mest utsatta är de mindre sjöarna och vattendragen högst upp i vattensystemen.

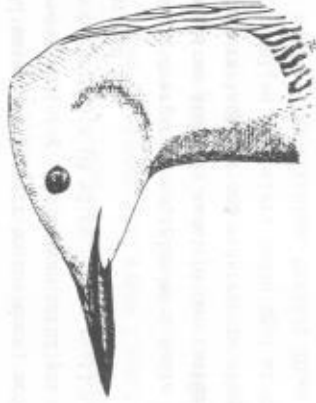
Lindesbergs kommun är belägen i ett naturens gränsland där norrligt och sydligt möts. Här uppträder den s k biologiska norrlandsgränsen mycket tydligt och inom kort avstånd. Detta naturgeografiska bälte är en trappvis glidande gräns, bestående av flera zoner som nedan benämns Mälarsläkten, Skogsläglandet, Nedre- och Övre Bergslagen. Dessa finns utförligt beskrivna av Malmgren (1982).

Det är påfallande hur olika naturens utseende är i norra kommundelen jämfört med den södra.

Svart storb. Ett udda men inget orinligt fågelmöte i södra kommundelen.

Beroende på icke biologiska faktorer, där geologiska förhållanden, jordmån och klimat skiljer sig i norr och söder, har varierande förutsättningar påverkat utseendet på sjöarna. Det finns också exempel på häckande våtmarksfåglar i kommunen med huvudsaklig nordlig respektive sydlig utbredning i landet.

Smålommen är en art som uteslutande uppträder i norra kommundelen. Årligen uppskattas omkring 12 par häcka och merparten i dystrofa vatten som är mindre än 10 ha.

Naturgeografiskt tillhör sydligaste delen av kommunen Mälarsläkten. Utpräglat åkerlandskap finns främst runt Fellingsbro och i området finns kommunens enda betydande areal där jordlagren domineras av lera. Sjöarna i trakten är grunda och näringsrika s k eutrofa och flera är viktiga för häckande och rastande våtmarksfåglar. Klimatet är gynnsammare här vintertid än längre norrut. Sjömosjön, sydost om Fellingsbro, är exempelvis ofta isfri vissa vintrar, så flera andfåglar kan därigenom stanna kvar.

Inte långt norr om Fellingsbro glider landskapet över i Skogsläglandet. Landet höjer sig ytterligare och blir mer småbrutet. Fortfarande dock är terrängen relativt flack. Öster om Grönbo och vidare norrut mot Grimsö dominerar ett myrlandskap. Landskapet höjs för övrigt tidigare på västra kommunsidan, eftersom riktningen på höjningen är från sydost mot nordväst.

I Skogsläglandet dominerar barrskogklädda moränmarker. Sjöarna är oftast näringsfattiga med steniga stränder och färre häckande fågelarter. Några av sjöarna i de äldre kulturmarkerna har emellertid påverkats av sjösänkningar och näringstillförsel. Därvid påminner de om lerslättssjöarna, genom att de är grunda, vegetationsrika och hyser en rik fågelfauna.

I trakterna norr om Frövi och Fellingsbro finns ett våtmarks-komplex, som tillsammans utgör en naturtyp som är unik för Örebro län och kanske Mellan-sverige. Det är läget, i kombination med variationen av naturtyper, som med-fört att ypperliga rastlokaler och häckningslokaler för en mängd våtmarks-fåglar uppstått.

Liksom beträffande Morskogsjön, längre norrut, ligger området i gräns-lan-det mellan nordligt och sydligt. Klimatet skärps norr om områdena, med läg-re vintertemperaturer och senare snöavsmältning. Därför kan nordflyttande våtmarksfåglar utnyttja områdena som rastplats på våren, innan rastlokaler och häckningslokaler i Norrland tar vid.

Alldeles väster och norr om Lindesberg övergår Skogsläglandet i Nedre Berg-slagen. Nedre Bergslagen skiljer sig från Skogsläglandet på den betydligt mer kuperade terrängen, med stora höjdvariationer och vidsträckta skogsom-råden. Höjden över havet understiger sällan 135 meter. Undantaget är Storå-dalen, en tydligt avsatt dalgång i nord-sydlig riktning. Stråket löper från Norrsjön i norr till Lindessjöarna i söder. I denna gamla sprickdal i in-landisens rörelseriktning är också kommunens största sjö, Råsvälen, belägen.

I takt med höjningen av landskapet skärps klimatet, så att årsmedeltempera-turen sjunker och årsmedelnederbörden ökar. Det innebär således större snö-rikedom med senare snöavsmältning och tidigare frostnätter.

Barrskogar dominerar i Bergslagsområdet, dock finns ett mäktigt bälte av urkalksten som sträcker sig från sydväst mot nordost och berör Lindesbergs kommun via sjön Usken vidare upp till Håkansbodaområdet strax söder om Stråssa. Detta kalkstråk har medfört en från barrskogen avvikande flora, där lövträdslaget kan vara påtagligt. Kalkstråket bidrar förmodligen även till att minska försurningens påverkan på de sjöar som berörs, främst Rås-valen och Usken.

Endast i nordvästra hörnet av kommunen samt norr om Klotten berörs kommunen av Övre Bergslagen. I denna zon är terrängen än mer kuperad, höjdvariationen mellan bergens toppar och dalgångar större och flera av höjderna når upp till 300 och 400 meter över havet. Sjöarna består uteslutande av den närings-fattiga oligotrofa eller dystrofa typen.

Knipan är en typisk represen-tant för den näringsfattiga bergslags-sjön.

De olika typerna av sjöar

Grunden för sjöarnas indelning är den organiska produktionen. Två basstyper finns, den oligotrofa sjön och den eutrofa sjön. En typisk oligotrof sjö är djup, har klart vatten, är näringsfattig, organisktfattig och lågproduktiv. Den typiska eutrofa sjön är grund, har ofta grumligt vatten, är rik på näring och organismer samt är högproduktiv. Endast få sjöar är renodlat oligotrofa eller eutrofa. De flesta utgör övergångar däremellan och kan därför inte alltid inordnas i ett enkelt system.

Nederbördsområdets beskaffenhet avgör sjöns närshalt. Typiskt oligotrofa sjöar ligger i magra urbergsområden, medan sjöar på lerslätten brukar vara eutrofa. En tredje sjötyp som här använts är den dystrofa sjön. Hit räknas de mer eller mindre starkt brumfärgade humösa sjöarna. De är näringsfattiga och man finner den i skogsterräng. Ofta är stränderna myrkantade. De är små och fågelfattiga.

Sjöarnas fördelning i kommunen

I Inventeringen besöktes 261 sjöar. Sjöarnas fördelning i kommunen är tämligen jämt spridd över hela ytan, med undantag för den sydöstra delen som i stort saknar sjöar. Flest sjöar finner man i norr, som mest 23 st i en och samma kartblads-ruta (11F 7d). Se fig 2. intill.

De olika typerna av sjöar fördelar sig i kommunen enligt följande: Eutrof (typ 1); 22 st. Oligotrof (typ 2); 124 st och Dystrof (typ 4); 89 st. Därutöver finns 27 sjöar som klassats som ett mellanting av den oligotrofa och dystrofa sjön (typ 3).

Fördelningen av antalet sjöar i de olika sjötyperna visas i fig 3 och 4.

De eutrofa och oligotrofa sjöarnas för-delning i kommunen visas i fig 5 och 6.

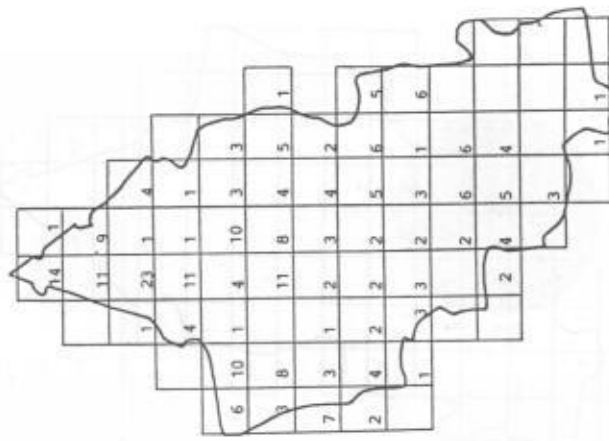

Fig 2. Sjöarnas fördelning i kommunen enligt rikets nät, ekonomiska kartan.

Storleken på sjötyperna

De 261 sjöarna som inventerades omfattar totalt ca 9800 ha. I tabell 1. har sjöarna indelats i tre olika storleksklasser; mindre än 10 ha, 10-100 ha samt sjöar större än 100 ha. Som framgår av tabellen finner man inte helt överraskande att nästan samtliga sjöar större än 100 ha är av oligotrof typ. Störst av samtliga sjöar är Råsvälen (1237 ha), följt av Väringen (840 ha i Västmanlandsdelen) samt Usken (735 ha). Se även fig 7 och 8.

Av de rent dystrofa vattnen är 97% mindre än 10 ha och av dessa är dessutom 36% mindre än 1 ha.

Tabell 1. Samtliga sjöar i Lindesbergs kommun ingående i inventeringen och indelade efter sjötyp och arealstorlek.

Storlek	ha	<10	10-100	>100	Summa
1 = Eutrof	948,50	5	14	3	22
2 = Oligotrof	8406,00	58	47	19	124
3 = Oligotrof/Dystrof	235,90	19	8	0	27
4 = Dystrof	207,10	85	3	0	88
Summa	9797,50	167	72	22	261

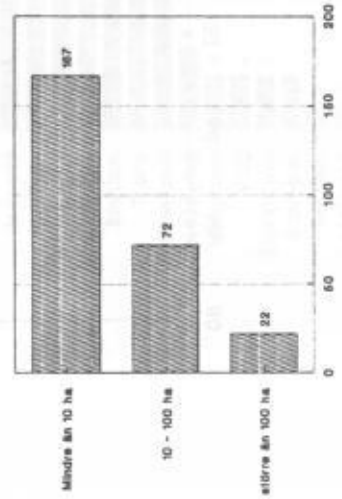

Fig 7. Antalet sjöar fördelade i storleksgrupper (n=261).

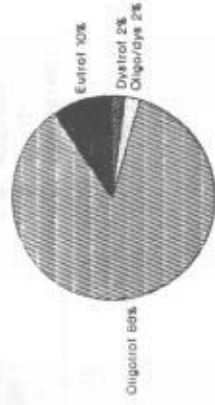

Fig 8. Procentuella fördelningen av antalet sjötyper efter storlek (n=9797,50 ha).

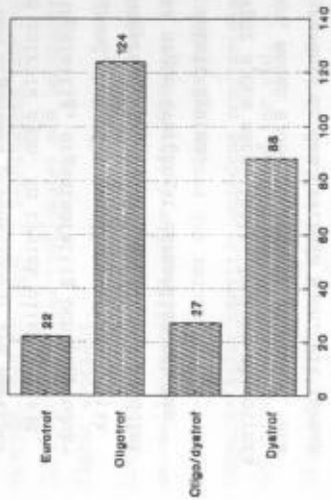

Fig 3. Antalet sjöar fördelade i olika sjötyper (n=261).

Fig 4. Procentuella fördelningen av antalet sjöar efter sjötyp (n=261).

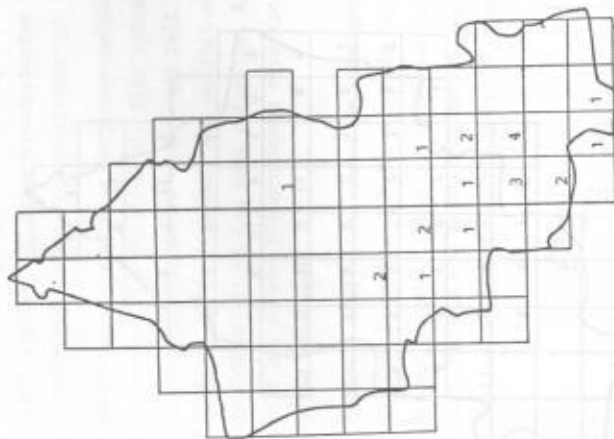

Fig 5. De eutrofa sjöarnas fördelning i kommunen.

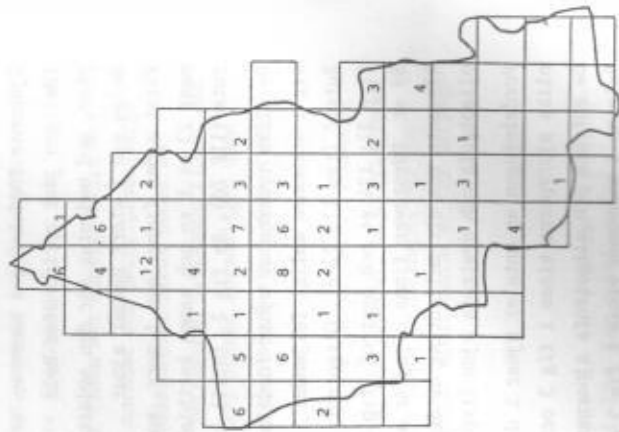

Fig 6. De oligotrofa sjöarnas fördelning i kommunen.

Andelen häckande fågelarter i de olika sjötyperna

Inte oväntat fanns flest antal arter i den eutrofa sjötypen (19 st), emellertid fanns antalsmässigt lika många arter i den oligotrofa som den dystrofa (16 st).

I nedanstående figurer 9-11 redovisas andelen häckande par i procent i respektive sjötyp. Som framgår av figurerna var även den procentuella andelen för de flesta arterna högst i den eutrofa sjötypen. Exempelvis häckade gräsanden i 91% av kommunens eutrofa sjöar, 34% av de oligotrofa samt 13% av de dystrofa sjöarna.

FIG 9

Andelen häckare (i%) Oligotrofa sjöar

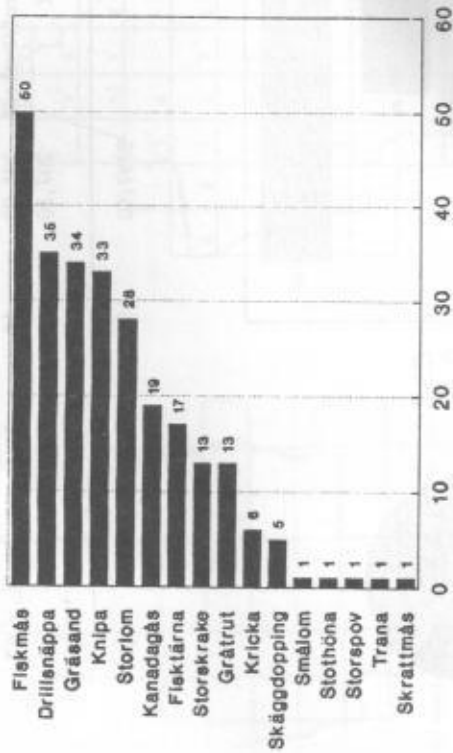

FIG 10

Andelen häckare (i%) Eutrofa sjöar

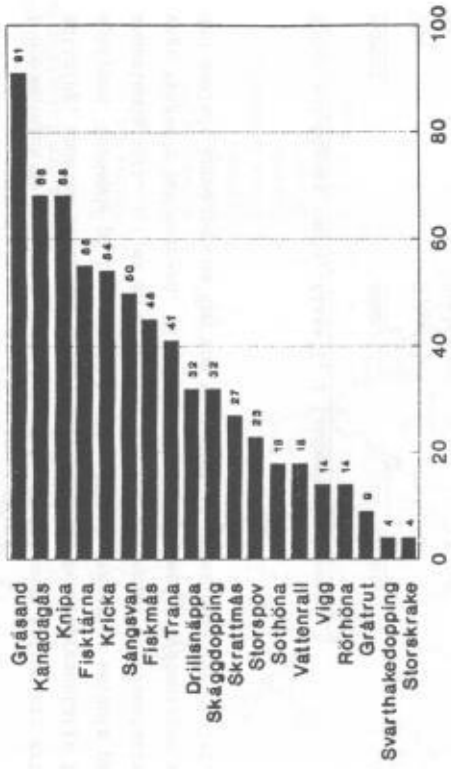
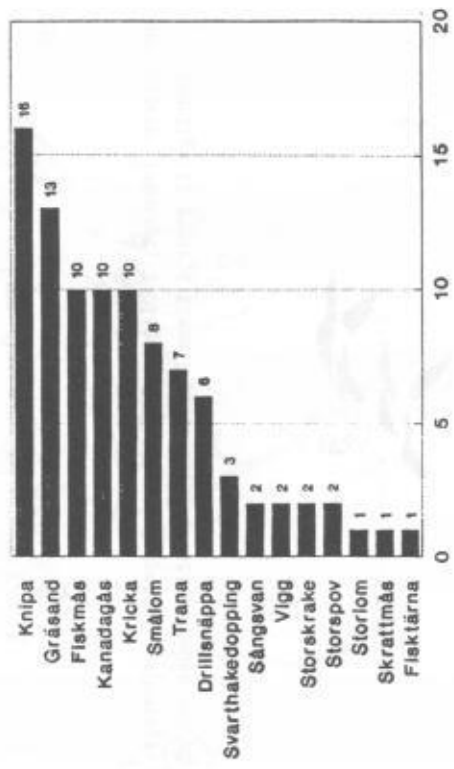

FIG 11

Andelen häckare (i%) Dystrofa sjöar

Bedömning av sjöarna

Vi har i vår bedömning av sjöarna endast använt oss av en skyddsvärdesklass, Klass I, vilket är lika med de sjöar som bedömts ha de största ornitologiska värdena i Lindesbergs kommun.

I bedömningen av sjöarnas värde har vägts in följande kriterier; Artsamman-sättning, andelen sällsynta arter, högt parantal och representativ för sjötypen. Beroende på typ av sjö har de olika kriterierna använts på något annorlunda sätt. I t ex en oligotrof sjö har kriteriet representativitet vägt tyngst i bedömningen. Vi har dessutom tagit med i bedömningen av sjöarna den samlade kunskapen om dem som vi samlat in under hela 1980-talet.

Sjöar med högsta värde, Klass I, i Lindesbergs kommun:

Nummer	Namn	Sjöttyp
204	Sjömosjön	1
01	Sörbysjön	1
290	Österhammarsjön	1
38	Finnåkerssjön	1
175	Morskogasjön	1 (2)
275	Väringen	2 (1)
189	Oppåsen	2
230	Stora Lindessjön	2 (1)
199	Råsvälen	2 (1)
52	Gransjön	4
90	Hökasjön	3
294	Ötjärnen	4

Ann: Sjöttyp: 1=Eutrof, 2=Oligotrof, 3=Oligotrof/Dystrof, 4=Dystrof.

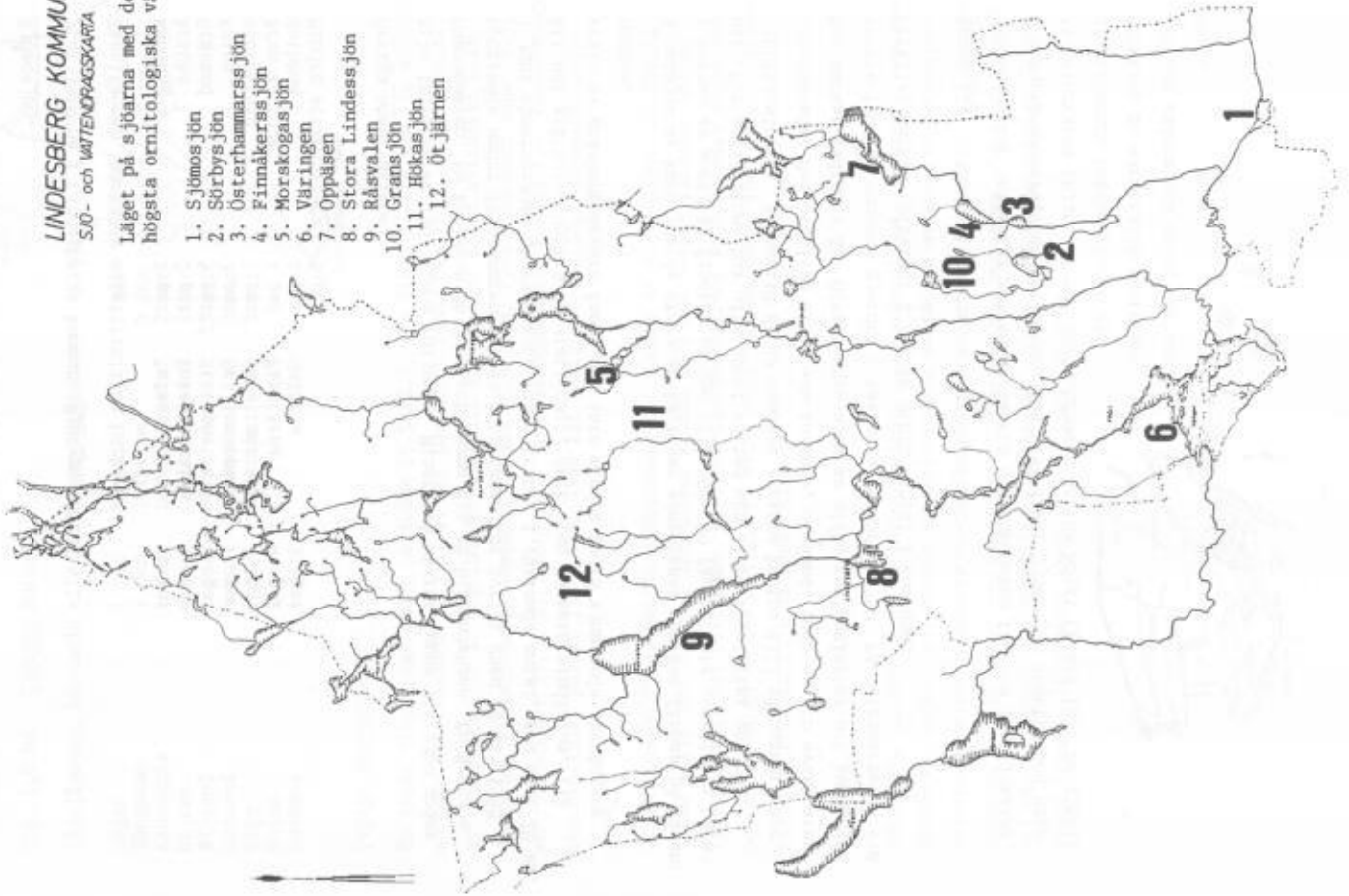
Samtliga 12 sjöar i Klass I presenteras utförligt nedan och på karta.

LINDESBERG KOMMUN

SJÖ- och VATTENKORTKARTA

Läget på sjöarna med det högsta ornitologiska värdet.

1. Sjömosjön
2. Sörbysjön
3. Österhammarsjön
4. Finnåkerssjön
5. Morskogasjön
6. Väringen
7. Oppåsen
8. Stora Lindessjön
9. Råsvälen
10. Gransjön
11. Hökasjön
12. Ötjärnen

Beskrivning av sjöarna med högsta värde

Sjömosjön.

Yta: 11,0 ha i Lindesbergs kommun. Sjötyp: Entrof

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Kanadagås	2 par	Tofsvipa	20 par
Kricka	2 par	Enkelbeckasin	6 par
Gräsand	5 par	Storspov	2 par
Knipa	3 par	Drillsnäppa	1 par
Storskrake	1 par	Skrattmås	3 par
Brun kärrhöök	1 par	Fisktärna	4 par
Sothöna	1 par	Gulärta	5 par
Mindre strandpipare	3 par		

Övriga observationer:

Från fältarbetet 1987 finns följande. Minst två hägrar fanns vid sjön under högsommaren. En knölsvan 26 juni och samma dag en blåsandshane. En årthane uppträdde under försommaren och en årtä fanns för övrigt även 28 maj 1988.

I juni observerades överomrande yngre tranor i växlande antal, som mest 20 ex. Ett par gråtrutar uppträdde stationärt, dock utan häckningsindicium. Två revir av gråshoppångare fanns och inte mindre än 18 sjungande sävsångare hördes.

Sjömosjön är känd för de stora ansamlingar sångsvanar som kan finnas på våren. I början av april är flockar på upp till 300-400 fåglar inte ovanligt i området. Vintertid finns här ofta öppet vatten och flera fågelarter gör övervintringsförök. Sommartid är de vanliga arterna knutna till våtmarker resenterade. Mer ovanliga arter som rörböna, skedand, rödbena och svarttärna har häckat tidigare år. Ofta besöks sjön av olika rovfågelarter och kommunens första fynd av pungmes gjordes i vassarna sommaren 1989. På betesmarkerna vid Orrkilen häckar tofsvipor i kanske störst antal i kommunen.

Bedömning:

Sjömosjön kan betraktas som en av länets och kommunens finaste fågellokaler. I Naturvårdsöversikten för Örebro län (1984) har Sjömosjön angetts med högsta naturvärde (klass I) och skyddsbehovet sattes högst (klass Ia). De tidvis översvämmade betesmarkerna vid Orrkilen är värdefulla rastplatser för vadare och änder vår och höst.

Sörbysjön.

Yta: 1,0 ha Sjötyp: Entrof

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Häger	1 par	Trana	1 par
Sångsvan	1 par	Tofsvipa	5 par
Kanadagås	1 par	Enkelbeckasin	2 par
Kricka	2 par	Drillsnäppa	1 par
Bläsand	1 par	Skrattmås	15 par
Gräsand	5 par	Fisktärna	3 par
Vigg	1 par	Gulärta	5 par
Knipa	2 par		
Sothöna	1 par		

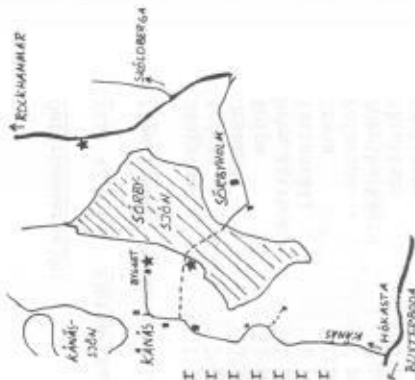
Övriga observationer:

En svart stork sågs under perioden 16.5-13.7, vid flera tillfällen. En stjärt-andhane observerades 31.5-21.6. Ett par årtor fanns den 20.5 och fyra banar av skedand den 24.5. Regelbundet uppehöll sig ett par bruna kärrhökar hela sommaren. En småfläckig sumphöna hördes 15.6-19.6. Fyra brushanar sågs 19.5, en rödbena den 19.5, 30.5 och 10.7. En gråshoppångare hördes 1.6. Ovanstående observationer gäller 1987. Från 1988 kan tilläggas spelande dubbelbeckasin i maj.

Vid Sörbysjön finns betade strandängar som numera är en sällsynt och där till hotad miljö. Ett flertal fågelarter knutna till den betade våtängen häckar från och till vid Sörbysjön. Förutom ovannämnda arter rastar under våren och hösten en mängd vadare och änder. Svarttärna häckade under 1980-talet, liksom rödbena. Brun kärrhöök häckade 1989.

Bedömning:

Sörbysjön tillhör en av de intressantaste och värdefullaste sjöarna i kommunen. Sörbysjön ingår i ett större våtmarks-komplex bestående av sjöarna Sörbysjön-Österhammarsjön-Finnåkerssjön-Sällingesjön-Spannarbodasjön-Luntan. Tillsammans utgör de en för länet och kanske Mellansverige unik naturtyp. Inom ett begränsat område finner man ypperliga rastlokaler och även häckningslokaler för en mängd trängda fågelarter knutna till olika våtmarker.

Österhammarsjön

Yta: 42,0 ha Sjötyp: Eutrof

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande

Sångsvan	1 par
Kricka	1 par
Gräsand	3 par
Knipa	2 par
Brun kärrhök	1 par
Vattenrall	1 par
Trana	1 par
Tofsvipa	1 par
Enkelbeckasin	2 par
Skrattmås	100 par
Fisktärna	2 par
Gullärta	3 par

Övriga observationer:

Häger uppträdde regelbundet vid sjön under sommaren både 1987 och 1988. En svart stork sågs till och från perioden 8.5-28.6 1987 (troligen samma fågel sågs även i Sörbysjön och Finnåkerssjön under 1987). Från 1987 finns även följande: Ett par blåsånder 29.5, 7 grågäss 23.6, en rödbena 1.6 och spelande grönbenor 20.5. Under sommaren såväl 1987 som 1988 fanns ett viggpar i sjön liksom två spelande småfläckiga sumpböns. Näktergal häckade båda åren intill sjön och ett tiotal sävsångare hördes. Två sjungande gräshoppsångare fanns 27.6 och 5.7 1987. En flodsångare hördes 23.6-30.6 1988 och en kärrsångare sjöng 7.6, 19.6 och 24.6 1987.

Österhammarsjön är tidigare sänkt och är numera mycket grund. Sjön har ett gynnsamt läge för flyttande fåglar, beroende på belägenheten nära den skandinaviska norrlandsgränsen. I mars och april kan stora mängder sångsvanar rasta i sjön. Fördelaktiga förhållanden för rastande vadarfåglar kan uppstå vårar med högvatten, eller på hösten i samband med extremt lågt vattenstånd.

Bedömning:

Österhammarsjön ingår i samma våtmarkscomplex som nämns i samband med beskrivningen av Sörbysjön och är en av de värdefullaste sjöarna i Lindesbergs kommun. Under höstar med lågvatten är exempelvis Österhammarsjön troligen den viktigaste rastlokalen för vadarfåglar.

FINNÅKERS SJÖN

Finnåkerssjön

Yta: 122,0 ha Sjötyp: Eutrof

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande

Sångsvan	1 par
Kanadagås	2 par
Kricka	2 par
Gräsand	3 par
Knipa	1 par
Tofsvipa	1 par
Enkelbeckasin	1 par
Skrattmås	5 par
Fisktärna	2 par
Gullärta	1 par

Övriga observationer:

Häger uppträdde regelbundet vid sjön under sommaren 1987 och 1988. Flera observationer gjordes i maj och juni av den svarta stork som även besökte de närbelägna Sörbysjön och Österhammarsjön samma tid. Sju grågäss sågs den 1.6 1987. I maj och juni fanns en skägddopping utan att häckningsindiciet förelåg. Den 8.7 1987 sågs två stjärtänder. Ett par bruna kärrhökar fanns regelbundet under sommaren 1988 (häckning konstaterades 1989). En vattenrall hördes 17.6 och småfläckig sumpböna 23.6 1987. En adult dvärgmåså observerades 1.6 1987. Ett par näktergal häckade vid Näset. Två gräshoppsångare hördes sommaren 1987. En flodsångare ringmärktes vid Näset 14.7 1988. Uppskattningsvis sjöng 20 sävsångare runt sjön 1987. Vid Näset fanns en sjungande kärrsångare 11.6 och 17.6 1988. Dessutom rastade 206 tranor vid sjön 10.9 1988.

Finnåkerssjön och Österhammarsjön var tidigare en sjö, efter sänkning är de numera åtakillda väster om Sköldberga. Finnåkerssjön omges på västra sidan av skogsklädda moränhöjder och i öster av åkrar och sprödda dungar. Sjön är mycket näringsrik med rik förekomst av t ex bladvass. Liksom Österhammarsjön är Finnåkerssjön en viktig rastlokal för ånder och vadare. Sångsvanen rastar vissa år talrikt under våren. Under vårar med högvatten rastar t ex vadare i betydande antal, främst på den östra sidan i trakten av pumphuset (se karta).

Bedömning:

Finnåkerssjön ingår i samma våtmarkscomplex som bl a Österhammarsjön och Sörbysjön och är därmed en av de värdefullaste sjöarna i Lindesbergs kommun.

Väringen

Yta: 840,0 ha i Lindesbergs kommun Sjötyp: Oligotrof med vissa eutrofa inslag.

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Kanadagås	9 par	Rörhöna	1 par
Kricka	3 par	Sothöna	1 par
Gräsand	11 par	enkelbeckasin	1 par
Skäggdopping	12 par	Drillsmäppa	3 par
Knipa	12 par	Fiskmås	22 par
Brun kärrhök	1 par	Gråtrut	26 par
Fiskgjuse	1 par	Fisktärna	19 par

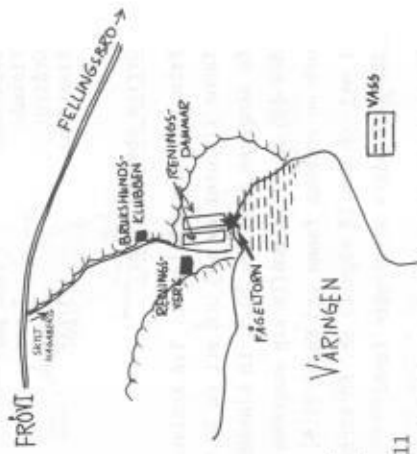
Övriga observationer:

Hägrar fanns med som mest 4 ex under fältarbetet 1987-1988, liksom en knölsvan. Fyra skedänder fanns 29,5 vid Hagaberg. Under 1987 sågs par av både vigg och storskrake. Möjligen häckade storlom 1988.

I Ullersättersviken, i norra delen av Väringen ligger Frövis reningsverk, Hagaberg. Hagaberg har utvecklats till en fågellokal av rang. Reningsdamarna drar till sig flera vadarter och i den tätta vegetationen i viken häckar flera våtmarksarter. Brun kärrhök häckade för första gången i Ullersättersviken 1988, vilket även var första konstaterade häckningen i kommunen. Rörhöna har regelbundet häckat och röddrommen fanns årligen 1975-1984 i viken. Vid något tillfälle har trastsångare troligen häckat. Mindre strandpipare häckar till och från med flera par i anslutning till damarna. Ute i sjön finns ett flertal småbår, av vilka några är viktiga häckningslokaler för fisktärna, främst Sotarön och Valfischen. Ön Vagnhall, en liten kal klippholme, mitt ute i Väringen har även visat sig attraktiv för rastande vadare m fl under sensommar och höst (Malmstigen 1988).

Bedömning:

Eftersom större kolonihäckningar av fisktärnor är sällsynt i kommunen är flera av öarna i sjön i behov av skydd.

Morskogasjön

Yta: 53,5 ha Sjötyp: Eutrof och till vissa delar oligotrof.

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Svarthakedopping	1 par
Sångsvan	1 par
Kanadagås	1 par
Kricka	2 par
Gräsand	2 par
Vigg	1 par
Knipa	1 par
Rörhöna	1 par
Sothöna	1 par
Trana	1 par
Skrattmås	10 par
Fiskmås	1 par
Fisktärna	2 par

Övriga observationer:

1 blåsand sågs 30.5 1987.

Morskogasjön ingår i Grimsö forskningsområde, som är upptaget som område av riksintresse för naturvården. På uppdrag av miljövårdsenheten vid länsstyrelsen i Örebro län utfördes en inventering av fågellivet i sjön under 1989. Resultatet finns publicerat; länsstyrelsen i Örebro län (Andersson 1990). Inventeringen 1989 genomfördes under perioden 8 april - 18 juli. Sammanlagt genomfördes 34 besök om totalt 90,0 timmar. Totalt häckade då 22 arter utpräglat knutna till våtmarker om sammanlagt 63 par. Fyra arter utgjordes av simänder, sju arter vadare och dessa grupper dominerade fågelfaunan.

Bedömning:

Morskogasjön tillhör en av de mest skyddsvärda och fågelrikaste sjöarna i Lindesbergs kommun. Sjön har en så gott som opåverkad vattenregim, vilken medger vattenståndsvariationer under och mellan år. Detta förhållande har skapat vegetationszoner med skilda biotoper för de olika fågelarterna.

Överhuvudtaget måste antalet häckande våtmarksarter och antalet par i Morskogasjön anses högt. För den norra delen innebär det en täthet på knappt 200 par per kvadratkilometer, vilket är i nivå med tätheter i t ex resaturerade områden i Kvismaren i Närke (Sondell och Thorsell 1985).

Stora Lindessjön

Yta: 135,0 ha Sjötyp: Oligotrof med vissa eutrofa inslag.

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Skäggdopping	3 par
Kricka	1 par
Gräsand	7 par
Knipa	4 par
Sothöna	1 par
Tofsvipa	1 par
Rödbena	1 par
Skrattmåsar	1100 par
Fiskmåsar	2 par
Gråtrut	2 par
Fisktärna	3 par

Övriga_observationer:

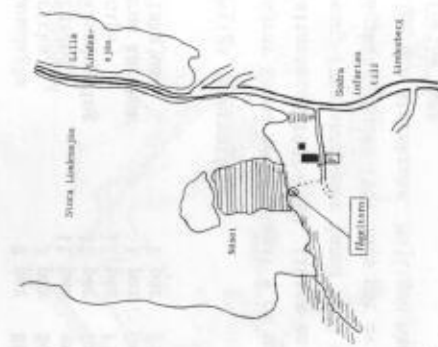
Från 1987 finns följande: Två knölsvanor fanns i slutet av maj och ett ex 20.6.

En sångsvan sågs den 20.5. En blåsans noterades den 18.5. En småfläckig sumphöna hördes 22.6 och en rörhöna fanns vid Näset 15.5. Brushanar rastade i maj och den 18 sågs 15 ex. En kärrsångare hördes i norra delen 14.6 där även några sävsångare fanns.

Näset är en liten ö i Stora Lindessjöns södra del och även sankmarken som finns mellan ön och stranden räknas till området. Vid Näset häckar minst 1000-1200 par skrattnåsar årligen och antalet par har varit relativt konstant under en lång följd av år. Kolonin av skrattnåsar är en av de största i Örebro län och i Västmanland finns endast en större, vid Asköviken utanför Västerås. Skrattnåsen har på senare år rapporterats minska i hela landet, så även i Lindesbergs kommun. Skrattnåsen är i Lindesbergs kommun numera i stort koncentrerad till en enda häckningslokal, nämligen Näset (Andersson 1989).

Bedömning:

Tack vare närheten till tätorten Lindesberg är sjön en stor tillgång. För alla naturintresserade är Näset lätt att nå. Ett fågeltorn finns uppfört på södra stranden. Näset är en av de viktigaste häckningslokaler i Örebro län för skrattnåsar. Emellertid är det av vikt att röjningar sker på ön omedelbart norr om skrattnåskolonin, i annat fall är risken stor att kolonin på sikt kommer att upphöra.

Råsvalen

Yta: 1237,7 ha Sjötyp: Oligotrof med vissa eutrofa inslag.

Fågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Storlom	1 par
Skäggdopping	6 par
Knölsvan	1 par
Kanadagås	2 par
Gräsand	5 par
Kricka	1 par
Knipa	7 par
Storskrake	4 par
Tofsvipa	3 par
Storspov	2 par
Drillsnäppa	14 par
Fiskmåsar	16 par
Gråtrut	5 par
Fisktärna	8 par

Övriga_observationer:

Fiskande smålommar sågs vid några tillfällen.

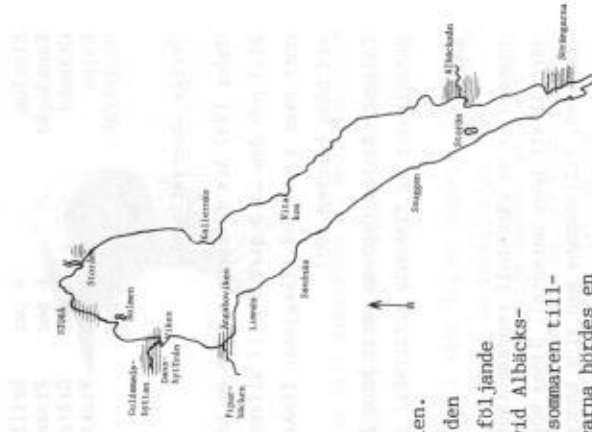
En blåsans sågs 6.6 1987 och en småskrake den 2.6 1987. Från 1988 års inventering finns följande observationer. Gullarior fanns stationära vid Albäckssån, där även två kornnarrar hördes hela sommaren tillsammans med en gräshoppesångare. Vid Sörängarna hördes en spelande dvärgbeckasin den 12 maj och en busksångare vid Albäckssån den 31 maj. Dessutom fanns fem hornuggelhäckningar runt sjön.

Näringsrikare och viktiga områden för ett flertal våtmarksberoende arter finns där Albäckssån, Piparbäcken, Danshytte-Hammarskogsån och Storån rinner ut i Råsvalen. Det intressantaste området är nog Albäckssåns utflöde nära Gusseby. Här finns bl a värdefulla madmarker och betade ängar som under våren ofta över-svämmas och utgör rastplats för olika änder och vadare.

Fiskproduktionen i Råsvalen är hög och flera speciellt värdefulla fiskarter som siklöja och gös finns. I och med att Råsvalen hyser den ojämförligt största stammen av siklöja i kommunen är den en viktig fiskesjö för smålommen. Det har visat sig att smålommen tycks föredra siklöja som föda och det är inte ovanligt att upp till tio fiskande smålommar samtidigt kan ses i sjön.

Bedömning:

Råsvalen är mycket viktig för kommunens bestånd av smålom, sjöns belägenhet i nord-sydlig riktning gör den även värdefull som rastlokal vår och höst.

OppåsenYta: 430,0 ha Sjötyp: OligotrofFågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Storlom	4 par	Drillsnäppa	5 par
Kanadagås	6 par	Fiskmåls	18 par
Gräsand	3 par	Gråtrut	24 par
Knipa	2 par	Fisktärna	4 par
Storskrake	1 par		

Övriga_observationer:

Under 1987 års fältarbete sågs en häger den 21.5 och den 23.5 sträckte 17 silvertärnor mot norr över sjön. Två fiskgjusar fiskade i sjön vid båda besöken 1987.

Tidigare år har Oppåsen varit känd för de stora ansamlingar av fiskande sotskrakar som fanns under sträckperioder.

Bedömning:

Oppåsen är en värdefull representant för den oligotrofa sjötypen och hyser därtill ett högt parantal. Sjöns höga värde indikeras av bl a de fyra storlomparen, tillsammans med stor koncentration av fiskmåls och gråtrut.

GransjönYta: 12,0 ha Sjötyp: DystrofFågelfaunan, häckande eller troligen häckande:

Svarthakedopping	3 par	Vigg	1 par
Kricka	2 par	Knipa	2 par
Gräsand	2 apr	Trana	1 par

Övriga_observationer:

Ett par sångsvanar fanns 30.5 och 4.7. Enkelbeckasin fanns under häcknings-tid och skogssnäppa i maj med som mest tre ex. Ovanstående gäller 1987.

Gransjön ligger i ren barrskog. I tjärnen finns ör och tuvor. Stränderna är mestadels sanka och skyddande för flera arter.

Bedömning:

Gransjön är med sitt ostörda läge i barrskogen en värdefull fågellokal. För svarthakedoppingen är Gransjön tillsammans med Hökasjön kommunens viktigaste häckningslokal. Dessutom är sjön en värdefull representant för den dystrofa sjön.

HökasjönYta: 5,0 ha Sjötyp: Oligotrof/dystrofFågelfaunan, häckande eller troligen häckande

Svarthakedopping	4 par
Kanadagås	3 par
Kricka	3 par
Gräsand	3 par
Vigg	3 par
Trana	1 par
Drillsnäppa	1 par
Tofsvipa	1 par
Skrattmåls	250 par
Fiskmåls	7 par

Övriga_observationer:

Under 1987 fanns två sångsvanar i sjön fram till åtminstone 17 maj. Den 27-28 maj 1988 hördes en småfläckig sumphöna. Från 1989 finns rapport om häckning av rödbena.

Hökasjön ligger i ren skogsmark och omges till stor del av unghök, i nordväst dock äldre skog. På norra sidan löper riksväg 68 intill sjön. Hökasjön är tidigare sänkt och avsikten var att utnyttja området till myrslätter. Vattemivån höjdes senare något och karaktären av sjö återuppstod. Stränderna är sanka och ute i vattnet finns ett flertal flytande bar.

Hökasjön hyser ett rikt fågelliv. Under en lång följd av år har svarthakedoppingen haft ett starkt fäste. Sångsvan har häckat tidigare år. Skratmålskolonin har dock under 1980-talet ofta övergivits, av okänd anledning. Under 1989 påbörjade ca 50 apr häckning i maj för att vara helt borta en månad senare. Eventuellt kan en bidragande orsak till svårigheterna för måsarna vid Hökasjön vara igenväxningen runt sjön i kombination med förändringar inom jordbruket i trakten.

Bedömning:

Hökasjön hyser, trots den lilla storleken, en rik fågelfauna där artsammansättningen är mycket intressant. Dessutom har antal par och arter varit så gott som oförändrade under åtminstone tjugo år och trots att riksvägen byggdes i mitten av 1970-talet.

ÖtjärnenYta: 1,0 ha Sjötyp: DystrofFågelfaunan, häckande eller troligen häckandeSmålom 1 par
Drillsnäppa 1 parÖvriga observationer:

Två kniphonor sågs i juni och enkelbeckasiner spelade i maj under 1987.

Ötjärnen ligger ostört i ren barrskog. En skogsbilväg löper dock alldeles intill den östra sidan. Ingen bebyggelse finns i närheten. I tjärnen finns flera öar och flytande tuvor. Tjärnen får sitt vatten från omgivande skogsmark och avvattning sker i nordost, där en mindre dammlucka är uppförd.

Även om under inventeringsåret fågellivet kan synas magert vad beträffar antalet arter, har tidigare och även senare ett flertal intressanta arter häckat. Blåsand häckade flera år under 1980-talet, liksom knipa, vigg, kricka och gräsand. Dessutom svarthakedoppingen som återkom som häckningsfågel 1990. Vissa år häckar även trana, tofsvipa och grönbena. Ett par sångsvanar översovade 1982.

Bedömning:

Ötjärnen är med sitt ostörda läge och skyddande vegetation en värdefull fågel-lokal. Flera skyddsvärda och känsliga arter som smålom och trana häckar och för blåsanden är det en av få häckningslokaler i Örebro län och Västmanland. Ötjärnen är dessutom en värdefull representant för den dystrofa sjötypen.

Litteratur

- Andersson, M. 1989. Skrattnåsen i Lindesbergs kommun. *Pandion* 5(1989): 40-46.
 Andersson, M. 1990. Morskogasjön, vegetation och fågelliv. Länsstyrelsen i Örebro län. Miljövårdsenheten. Publikation 1990:2.
 Andersson, M. & Malmstigen, J-E. 1990. Fågellivet i Lindesbergs sjöar. Länsstyrelsen i Örebro län. Miljövårdsenheten. Publikation 1990:10.
 Malmgren, U. 1982. Västmanlands flora. Stockholm.
 Malmstigen, J-E. 1988. Fåglar på Vagnhäll. *Pandion* 4(1988): 44-47.
 Sondell, J. & Thorssell, S. 1985. Erfarenheter från biotoprestaurering i Kvismaren åren 1973-1983. *Vår Fågelvärld. Supl.* 10(1985): 99-112.